

AZ ÜNNEPI KÖNYVHÉT KÖNYVEI

Bertolt Brecht versei

Lion Feuchtwanger — aki a fiatal Brecht baráti köréhez tartozott és két szindarabot is írt, mint Brecht társ-szerzője — több ízben hangoztatta, hogy Brecht semmit sem tekintett »végleges«-nek; mindent, amit alkotott, »kísérlet«-nek fogott fel; és állandóan úgy érezte: újítani, frissíteni, tökéletesíteni, főképp pedig aktualizálni kell a műveket. Ennek érdekében Brecht folyton javított. Újabb és újabb verziókat találtak különböző műfajú írásaiból. Bár elkészült az első hétközetes gyűjtemény Bertolt Brecht verseiből, minden okunk megvan feltételezni, hogy elmúlnak majd századunk hátralevő évtizedei, amikor újra talán sikerül összeállítaniuk a Brecht-kutatóknak a Brecht-versek csakugyan végleges és utolsó változatokat tartalmazó kiadását.

Olvasva Bertolt Brechtnek a Magyar Helikon kiadásában megjelent, minden eddig felülmúló terjedelmű versfordítás-gyűjteményét, nagyon igaznak érezzük azt az állítást, hogy Brecht lírai alkotásai valóságosan kiszaladnak a könyvből, és megszólaltatást követelnek. Költeményei vagy dalai majdnem mindig szavaló vagy énekes után kiáltanak.

Régi hiányt pótol ez a most kiadott Brecht-versgyűjtemény, de Brecht igazi népszerűsítéséhez — állítjuk — az ilyen kötet sem elegendő. Az olvasás élménye Brecht esetében sohasem adhatja ugyanazt, amit kitűnő Brecht-recitátorok ajándékozhatnak hallgatóiknak. Bármely Brecht-korszakot nézünk is, mindig látnunk kell: ezek a versek nem azért íródtak, hogy egyszerű olvasmányok legyenek. B. B. (ahogy az író önmagát kurtán megjelölte) azért alkotta költeményeit, hogy azokat munkágyűléseken antifasiszta kórusok szavalják vagy énekeljék, s az antihitlerista koalíció leadóiból bátorítást vigyenek rádió útján a leigázott németeknek.

Különböző stílusú, izlésű, technikai készütségű költők és műfordítók fogtak össze — a berlini Brecht-Archiv segítségét igénybe vevő Hajnal Gábor válogatása alapján — az átültetésre. Bernáth István, Csorba Győző, Eörsi István, Garai Gábor, Hajnal Gábor, Jékely Zoltán, Ladányi Mihály, Nemes Nagy Agnes, Réz Ádám és Vas István munkájának eredménye az a gyűjtemény, amely az újabb magyar fordítói teljesítmények sorában is külön elismerést érdemel. Megtaláljuk benne Bertolt Brecht családi imakönyvének legszebb darabjait (közöttük a híres verset *A szegény B. B.-ről*). Megtaláljuk a *Városiakok olvasókönyvének* verseit. Jól sikerült a válogatás a *Dalok, versek, kórusok*-ból (ebben a részben olvasható a *Vers az ismeretlen katonáról a Diadalív alatt*). Nem hiányzanak a *Svendborgi versek*, a *tanulmány-versek*, a *Buckowi elégiák*, továbbá a különböző Brecht-darabok régen populárisra vált dalai és versbetétei sem.

Vajda György Mihály tanulmánya utószóként fejezi be a kötetet. Ez a kitűnő méltatás hangoztatja, hogy Brecht lírája színpadon bontakozott ki: ennek a lírának egyik legsajátosabb jegye a színpadszerűség (hozzátehetnénk: pódiumszerűség); nem tévesztendő szem elől az sem, hogy »tudatosan triviális«, plebejus költészet tárul elénk. B. B. sokáig egyáltalán nem akarta elkerülni a »kabaréhanyagság«-ot, a »hányavetés«-et. Az is igaz, hogy később, amikor világnézetit támaszt talált a marxizmusban — az »irányköltsézet«- egészen különleges nemét alakította ki. (Gondoljunk csak az olyan műveire, mint *A német katonához a keleti fronton* és a *Német anyák dala*, amelyek nagyon jelentős antifasiszta fegyverek voltak a második világháború legnehezebb napjaiban!)

Érdekes része Vajda György Mihály tanulmányának az a fejezet, amely a »gesztikus-

ság«-kérdését elemzi. Brecht gyakran kifejtette, hogy olyan verseket kell írni, amelyek alkalmazkodnak a beszélő természetes gesztusaihoz. Flaubert mindig felolvasta magának mondatait, mert meg akart győződni arról, hogy tökéletesen kiegyensúlyozottak-e. Vajda György Mihály szerint: szépen illusztrálja a különbséget a pozitívista Flaubert és a marxista Brecht mű-

vészetének jellege és forrásai között az a tény, hogy Brecht szociológiai feltételekhez kapcsolja szabálytalan »gesztikus ritmusait«. Ezeket a gesztikus ritmusokat a felvonuló munkások kórusaiból, az elleselt reklámtömegekből, a rikkancsoktól és a vásári kikiáltók hangsúlyaiból leste el. A nép írója a »nép szájából«-tanult. Nem is lehetett volna jobb iskolája.

Sós Endre

Az absztrakt művészettől az expresszionizmusig

Megjelent a *Művészeti Lexikon* első kötete

Az ünnepi könyvhétre megjelent — 40 000 példányban! — egy régóta hiányzó fontos mű, a négy kötetre tervezett *Művészeti Lexikon*, első kötete.

A—E-ig majdnem hétszáz oldalon sorolja, magyarázza, értékeli a képzőművészet (épitőművészet, iparművészet) címszavait, neveit, különös tekintettel a magyar képzőművészetre, annak múltjára, történetére, alkotóira és időszerű problémáira.

Egyik legelső címszava ennek az első kötetnek az »Absztrakt művészet«, s a kötet egyik záró címe az »Expresszionizmus«. A kettő között — az ábécé jóvoltából — már az első kötetből megismerhetjük korszerű értékkel és szocialista képzőművészetünk sok fontos alakjának életét és jelentőségét: *Derkovits Gyulán* és *Dési-Huberén* kívül *Aba-Novák*, *Barcsay Jenő*, *Berény Róbert*, *Bernáth*

Aurél, *Bokros-Birman*, *Boros Miklós*, *Bortnyik Sándor*, *Czigány Dezső*, *Czöbel Béla*, *Csók István*, *Csontváry*, *Egry József* — hogy csak néhány nevet soroljunk a kötet tartalmából. Szinte valamennyi címszó jól válogatott képekkel gazdagon van illusztrálva. Elő művészeink közül a *Kossuth- és Munkácsy-díjasok*, és az önálló kiállítással már szerepeltek kerültek a lexikonba. Szinte elismerés illi *Zádor Annát* és *Genthon Istvánt*, a lexikon szerkesztőit és kétszáz művészettörténész munkatársukat. Bizonyosan rábukkanunk majd használat közben hibákra, hiányosságokra, aránytalanságokra is, egyelőre őszinte örömmel üdvözljük azt a kezdeményezést, amelynek jelentősége mindenképpen sokkal nagyobb esetleges hibáinál. Régi hiányt pótol a kötet és reméljük, hamarosan megjelenő három társa.

A fekete sas árnyékában

Miroszlav Krlezsa regénye

Azok között a külföldi szerzők között, akik az ideai könyvhéten magyar tolmácsolásban szöhoz jutottak, örömmel üdvözljük a jugoszlávok népszerű íróját: *Miroszlav Krlezsát*, akinek már több könyvét és szindarabját ismeri a magyar közönség. *A fekete sas árnyékában* című regénye, amelyet *Csuka Zoltán* fordított, helyenként bravúrosan, olyan történelmi korszakot elevenít fel, amelyet nemcsak olvasmányaiából, de élményeiből is ismer a magyar olvasóközönség, legalábbis az idősebb nemzedék.

Krlezsa regénye olyan korbba visz vissza bennünket, amely szinte a szemünk látára vált történelemmé. Az osztrák—magyar monarchia utolsó éveiben játszódik a regény cselekménye, amelynek erősen politikai színeze van, de a politikai küzdelem, amit a horvátok és általában a délszlávok folytatnak a kettős monarchia ellen (s ebben a reakció részéről magyar arisztokraták és gentryk vesznek részt) inkább csak kerete egy felemelkedő és egy el-

merülő társadalom összeépítésének.

Az elmerülő társadalmat egy horvátból magyarrá dzsentrisedett familia, az Emericzy család személyesíti meg, s e tekintetben Krlezsa műve beillik azoknak a családregényeknek a sorába, amelyek a nagy korváltozások viharai közben ábrázolják a mai kor emberét. Legközelebbi rokona *Joseph Roth Radetzky induló* című regényének, azzal az inkább rokonságot hangsúlyozó különbséggel, hogy ott a Morva-földről indul el a monarchia belső elmentmondásait és végül bukását ábrázoló cselekmény.

Krlezsa regényének egyik nagy irodalmi értéke, hogy stílusával is érzékelteti a kor barokk pompa- és ciradalkultúráját. A fordító a regényt nem könnyen visszaadható jellegzettségének a tolmácsolásához megtalálta a megfelelő magyar irályt, mely egyébként a századeleji magyar irodalomban oly gazdagon virágozott. (Európa)

(p. t.)

ÖT LÉPCSŐ FELFELÉ

Galgóczi Erzsébet novellái

»En hiszek abban, hogy az új, megváltozott falusi műveimről egy kissé érthetőbb és egyszerűbb lesz a világ« — mondja *Galgóczi Erzsébet*, a fiatal írónemzedék tehetséges tagja új könyvének borítólapján önmagáról és művéről vallva.

Ez a negyedik könyve. Két novelláskötete és egy kisregényre jelent meg eddig. Figyelemre méltó könyvek voltak, s ez az új műve, amely *Öt lépcső felfelé* címmel jelent meg és tizenkét novellát tartalmaz, szintén figyelmet érdemel, ha egyelőre nem lesz is tőlük sokkal érthetőbb és egyszerűbb a világ. A világnak esetleg csak egy kis csúcske, emberek élete egy faluban talán, az írónő szülőfalujában, amely szerinte »egészen közel van Európához.«(?)

Ilyen bevezetés után sokkal többet vár az olvasó, felfokozza igényét az írónő, akinek a Dunántúl még nem Európa, de azért amit kap, amit ez a tizenkét novella nyújt, nem kevés. Különböző érdekesek és drámai erők azok az írások, amelyek

az új, megváltozott falusi életéről szólnak. Itt nem téved el az írónő, ezt az életet ismeri, itt a legőszintébb. Művészi igényűvé itt válnak írásai, de mihielyt ezt a területet elhagyja, mintha eltévedne. Döbbenetes erejű írása a kötetnek az *Aknamező* című novella, amely egy törvénytörő férfi gyalag anyagát dolgozza fel, s a kötet utolsó elbeszélése, a *Minusz*, amelyben a városból hazalátogató lány mutatja be családtagjait, egy parasztcsaládot.

A stílus egyik főerőssége *Galgóczi Erzsébetnek*. A megírási forma azonban sokszor nem szerencés. Igaz, egyes szám első személyben közvetlenebbül, hitelesebben lehet mesélni. De ha az olvasó rájön, s a harmadik írásnál rá kell jönnie, hogy ez nem személyes élmény, nem életrajz, hanem csupán formai megoldás, akkor zavarólag hat.

A könyv tetszetős külsőben a *Szépirodalmi Kiadónál* jelent meg.

—fs